

Danmarks
Naturfredningsforening

FREMTIDENS NATUR

I KØGE KOMMUNE

Nyudsprunget bøgeblad

Kællingetand med Blåfugl.
Foto: Kristian Ørsted Pedersen

FORORD

Hensigten med dette hæfte er at inspirere og give forslag til natur- og miljøforvaltningen i Køge Kommune. DN Køges tanker er selvfølgelig præget af foreningens idé og vedtægter og vil derfor altid pege på de løsninger, der sikrer højest mulig naturkvalitet og rene miljøer. Hæftet blev udgivet første gang i 2007, hvor natur- og miljøstrategierne var under udformning og dermed forhåbentlig fik betydning for hele den fremtidige indsats for kommunens natur og miljø.

DN ønsker at bidrage til, at den kommende udvikling sker på et bæredygtigt grundlag – til gavn for alle borgere i kommunen – og ikke på bekostning af natur- og miljøværdier. Vi har et stort ansvar for os selv og vore efterkommere; det er vigtigt, at vor politiske ledelse og dets embedsværk lever op til dette ansvar.

Vi må desværre konstatere at der i 2021 endnu er lang vej til en tilfredsstillende natur- og miljøindsats. Den politiske indsats for at efterleve såvel national som international (EU især) lovgivning er for svag. Der er mange hængepartier, f.eks. i forhold til den vedtagne naturstrategi 2018-22, hvilket hænger sammen med de alt for få mandskabsmæssige og økonomiske ressourcer afsat til natur- og miljøområdet.

DN-Køge vil fortsat søge at være naturens og miljøets vagthund på vegne af DN's mange medlemmer (=vælgere!) i Køge. DN-Køge vil altid tilstræbe et konstruktivt samspil med myndighederne og bidrage, hvor vi kan, til indsatsen på natur- og miljøområdet.

INDHOLD

Forord.....	3
Landbrugslandet.....	4
Småbiotoperne i landskabet.....	5
Skovene.....	5
Skovengene og deres sommerfugle.....	7
Vandløb og vådområder.....	7
Kystnaturen.....	9
§3 naturen.....	10
Naturfredede områder i Køge kommune.....	11
Fortidsminderne i Køge Kommune.....	12
Geologiske dannelser.....	12
Køge Ås.....	12
LellingeGrønsand.....	13
Tryggvælde Ådal.....	13
Kulturhistorien i landskabet – samspillet by-land.....	14
Landsbyerne.....	14
Herregårdslandskabet.....	14
Fremtidens udfordringer.....	15
DN's udspil om et grønt netværk: Naturnettet.....	16
Prioritering af indsatsen på natur- og miljøområdet.....	16
Hvem er Danmarks Naturfredningsforening (DN)?.....	16

Markfirben, han. Én dokumenteret forekomst i Køge Kommune: Glentehøj ved Lille Salby. Foto: H Bringsøe

Naturens tilstand i Køge Kommune

DN-Køge er bekymret for naturen og miljøet i vor kommune. Så sent som i 2018 vedtoges en naturstrategi (Køge Kommune: Naturstrategi 2018-2022), der var meget inspirerende, præcis og med klare mål. Men: på en række vigtige punkter savner vi gennemførelse endside påbegyndelse af indsatsen. Fremhæves skal fredningerne af Regnemark og Valore Moser, der fortsat ikke forvaltes, så de oprindelige store naturværdier kan bibeholdes. For at føje spot til skade er der lodsejere, der skaber uklarhed om offentlighedens lovlige adgang til Valore Mose.

Dernæst kan nævnes kommunens §3 områder (såkaldt generelt beskyttede i medfør af Naturbeskyttelsesloven), der savner tilsyn og i de fleste tilfælde en aktiv indsats for at imødegå tilgroning og forurening.

Det er også yderst relevant at nævne den manglende indsats for beskyttelse af bilag IV arter (under EU's habitatdirektiv), dvs. arter, der i hele EU er truede og i tilbagegang. Den statslige (miljøstyrelsen) og kommunale myndighed, der påser efterlevelsen af bilag IV beskyttelsen, kender knap deres arbejdsdeling, og indsatsens karakter og omfang er uklar. Tilbage står vi med disse bilag IV arter, hvis forekomst og trivsel ikke er tilstrækkeligt belyst, herunder markfirben, springfrø, spidssnudet frø og stor vandsalamander. Vore flagermus-arter er også bilag IV arter.

På Glentehøj blev en sjælden bestand af markfirben fundet og beskrevet i 1998. Siden da er der ikke hér sket noget fra myndighedernes side, bortset fra accept af en nærliggende fasanudsætningsvoliere samt ydelse af tilskud til kratrydning. Om dyrene findes der endnu eller ej, er i 2021 uvist. Der savnes stadigvæk en officiel opgørelse af bestanden og dens livsbetingelser.

På plussiden skal nævnes kommunens indsats for at skabe større mangfoldighed langs vore veje og på grønne arealer, bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo og rynket rose, samt etablering af vandhuller. Vi opfordrer til et markant øget fokus på natur- og miljøindsatsen fra kommunens side fremover.

Spredning af trævækst fra levende hegn udi brakmark nær Ejby. Slåen i blomst

Udyrket bræmme langs levende hegn ved Juellund. Godt for det vilde dyre- og planteliv.

LANDBRUGSLANDET

Landskabet præges af landbrugets opdyrkning, der kun har efterladt lidt plads til den vilde natur. Der er sket utallige sløjfninger af små vandområder, diger og levende hegn, og markerne er generelt store og vidtstrakte, grønne og frodige – men fattige på fugle, insekter og planter.

Der er dog få lyspunkter, der peger i en retning, der kan indebære en øget naturrigdom i landbrugslandet. Overgangen til økologisk drift er klart det vigtigste lyspunkt. Men mindre kan også gøre en forskel: Nænsom sprøjtning med pesticider, der skåner markerne randzoner, markskel og grøftekanter samt tillade en vis, men for landmanden ubetydelig ukrudtsflora i markerne, præcis styring af gødskningsforbruget og genetablering af levende hegn og småvandhuller. Ydermere er der flere og flere landmænd, der ønsker udarbejdet naturplaner for deres ejendomme.

Kommunens særlige rolle hér er at bidrage til, at det bliver attraktivt for landmanden at overgå til økologisk drift. Dette må ske i et samarbejde med landbruget samt statslige myndigheder.

Kommunen kan gøre sit til, at økologiske produkter bliver populære og udbredte ved at informere om dem og i det mindste sørge for, at skoler samt

institutioner på børne- og ældreområderne alene tilbyder økologisk mad.

Kommunen kan indgå et samarbejde med DN og arrangere gårdbesøg på økologiske bedrifter og på gårde med naturplaner i funktion. Endelig kan kommunen udbrede kendskabet til naturplaner for de enkelte landmænd og være behjælpelig med deres iværksættelse, gerne med en pose penge!

Et initiativ, der ville være nyttigt i denne sammenhæng – da det er svært at færdes som almindelig borger i landbrugslandet – er udarbejdelse af stiforløb med offentlig adgang. Der findes en række brochurer kaldet 'Spor i Landskabet', og sådanne kunne kommunen udvikle sammen med lodsejerne – gerne i tæt samarbejde med DN. Dette kunne være en fin udbygning af og opfølgning på de amtslige og kommunale stiplaner.

Det er vigtigt for borgernes muligheder for naturoplevelser, at landbruget indgår i den fremtidige planlægning for en rigere natur, da landbrugsarealet dels er det relativt største og dels det relativt fattigste på naturrigdomme – der er med andre ord enorme muligheder for at øge naturindholdet i kommunen ved et konstruktivt samspil med landbruget.

SMÅBIOTOPERNE I LANDSKABET

Danmarks Naturfredningsforening har været med i et samarbejde om genopretning af småvandhuller, så padder (frøer, tudser, salamandre) kan få det bedre. I Køge er det lykkedes at genoprette 100 vandhuller over 10 år ('Projekt Springfrø'), så den sjældne springfrø har fået det meget bedre. Den type projekter deltager DN gerne i sammen med kommunen.

Springfrø. Smuk og spændende bilag IV art. Foto: H Bringsøe

Parti fra Tågerød Skov i maj

Lellinge Skovhusvænge; parti med padderokken skavgræs.

Skovgrøft i Tågerød Skov - lad os få mere vand tilbage i vore skove!

SKOVENE

Skovene udgør en forholdsvis større andel af Køge Kommune end skovene gør på landsplan. Tre store private skovejere: Svenstrup, Giesegård og Vallø Stift tegner sig for langt over 90% af disse. Skovene ligger på meget forskellig jordbund, lige fra den sandede moræne, for eksempel på Køge Ås, og i den lerede moræne, der kendetegner det meste af Kløvested Skov og Ejby Skov.

Tågerød Skov hører under Vallø Stift. Den er et typisk eksempel på en østdansk løvskov, der er karakteristisk med sin til bøgen knyttede flora og fauna. Også hér findes skavgræs samt orkideen skov-gøgelilje.

Stubberup Storskov, Petri Sø og Gammelsø bør fremhæves hér. Storskoven er en østlig udløber af det store midtsjællandske skovområde. Den rummer et rigt fugleliv herunder sjældne rovfugle samt en meget varieret flora. På de gamle stengærder og i lysningerne findes fine sommerfuglelokaliteter, planter som voldtianian og arter af lav og mos. De to søer er brunvandede og rene, visse steder med et smukt dække af åkander og på skrænterne ned mod Gammel Sø findes en rig mosflora.

Skoven ved Ravneshave er en smuk bøgeskov på mor, udviklet på det gamle istidsflodsand og med smukke engdrag ned mod Køge Å (åsen er i hele sit forløb præget af åer og moser på begge sider).

I Klosterskovens nordlige udkant findes en velbevaret frilagt dysse fra stenalderen. Skoven har en fin forårsflora med blandt andet vår-fladbælg og der er store partier med skavgræs. Svampejægeren er også sikker på succes hér.

Pøleskov ved Gammerød: Denne fine, lille skov rummer en stor bestand af den sjældne Blåtoppet Kohvede.

Præsteskov ved Herfølge er en spændende gammel skov, der har et stort potentiale for at blive en skov med meget høj biodiversitet til glæde for mange mennesker.

Mange af de største naturoplevelser, kommunen byder på, fås i disse meget varierede og som oftest store skove. Der er ikke brug for den store indsats hér fra kommunens side – når der tages behørigt hensyn til naturen i driften, som det er tilfældet i dag. Et par ideer skal dog lanceres hér.

En kortlægning af de største biologiske værdier i skovene, samt en vejledning i, hvorledes hensynet hertil kan tilgodeses uden store gener for skovejerne, ville være meget nyttigt.

En oversigt over de mest spændende botaniske lokaliteter, fordelingen af for eksempel grævlingegrave og rovfuglereder samt forekomsten af værdifulde vådområder for padder, insekter og mosser ville kunne bidrage til sikringen af naturværdierne i skovene fremover. Der er behov for mere våd natur i vore skove! Undlad dræning så vidt muligt. DN bidrager gerne til denne kortlægning og ideer til vejledning.

Et samlet udspil om ekskursionsaktiviteter i kommunens skove, så planlægning af øvrige aktiviteter i skovene lattes bedst muligt. Et par meget spændende udflugtsmål for skovgæsten er det sydvestlige hjørne af Dalby Skov (hvor der dog ikke er offentlig adgang) og det meget fornemme Skovhusvænge langs Lellinge Å. I en sådan publikation kan iøvrigt præsenteres de mere urørte dele af skovene, så borgerne får mulighed for at nyde det skovbillede, der fremkommer gennem nænsom dyrkning af hjemmehørende træer, for eksempel ved plukhugstdrift og naturfornyelse.

Langs Lellinge Å (=Køge Å) er nær Ejby den smukke naturskov Skovhusvænge. Blandt særlige plantearter kan nævnes Hvidgul Skovlilje, Nikkende Hullæbe (m.fl. orkideer), Vår-Fladbælg, Finger-Star og Svovlgul Anemone samt Nikkende Flitteraks.

Endvidere ses i åbrinkerne det spændende Lellinge Grønsand fra Selandien (60 mio år gammelt!).

SKOVGENE OG DERES SOMMERFUGLE

I de store skovområder i kommunen findes der stadig flere arter af sommerfugle: Kejserkåbe, rødlig og brunlig perlemorsommerfugl, hvid admiral m.fl. Især den rødlig perlemorsommerfugl er gået meget tilbage, og driften af skovengene bør undersøges og tilrettelægges, så udviklingen kan vendes. Brug af pesticider bør bandlyses helt hér.

Den fantastiske kejserkåbe. Kan endnu opleves i kommunen. Foto: H Bringsøe

Køge Å = Lellinge Å i Skovhusvænge - smuk natur med motorvejsoverføring! Foto: Helene Vinther Seidler

VANDLØB OG VÅDOMRÅDER

Køge Å er en af Sjællands længste åer. Om vinteren træffes isfugl og vandstær langs bredderne og fiskene kan man se og fange det meste af året (Køge Sportsfiskerforening: 27 51 48 41). Vandløbet præges om sommeren på overfladen af en sjælden damtæge art (å-skøjtøløber) og nogle steder findes en veludviklet bredvegetation, der huser mange småfugle.

Vandløbene i kommunen er domineret af Køge Å og dens mange tilløb. Som andre steder i landet er de fleste blevet udrettet, rørlagt eller sløjfet.

I Køge Kommune sker der i en tiltrængt reduktion i vandindvinding især til København. Supplement til vandføringen i Køge Å sker ved tilførsel af søvand uden for kommunen. Det er fortsat vigtigt, at der er fokus på vandføringen. Det kan ikke understreges stærkt nok: DN mener, det er uforsvarligt med en vandindvinding, der skader kommunens vandløb og vådområder. Det er derfor afgørende, at der fortsat sker en nøje tilpasning af vandindvindingen, så den kun udgør en uvæsentlig del af den samlede grundvandsdannelse. DN er også bekymret for de mange fund af pesticider i grundvandet.

Køge Å og Tryggevejlede Å indgår begge i habitatområder. Køge Å er udpeget på grund af sin forekomst af fisken pigsmørling samt en række habitatnaturtyper langs åen.

Tryggevejlede Ådal med sine mange og sjældne naturtyper - herunder rigkær med mange fredede orkideer - er også udpeget som habitatområde. Nogle af de mest truede danske naturtyper forekommer i Tryggevejlede Ådal - naturtyper, der kræver en plejeindsats for at bestå.

Der er en række værdifulde vådområder og småvandløb, der bør nyde høj prioritet i beskyttelsen. DN opfordrer til, at der sker en detaljeret kortlægning af kvaliteten af disse biologisk spændende væld og vandløb, så der kan sættes ind med langsigtede bevaringsplaner, der omfatter driften af arealerne langs og opstrøms disse områder. Driften hér bør være ekstensiv (økologisk jordbrug) og gerne med vedvarende græs uden pesticid- og gødningsanvendelse. Eventuelt kunne driften helt ophøre, og arealerne henligge i naturlig succession.

Pigsmørling, en bilag IV art, udpegningsart for Køge Å som NATURA2000 område

Så galt kan det gå! Uheldet var ude og katastrofen tydelig; dambrugsdam tørlagt. Et grotesk eksempel på konsekvens af ringe vandføring. Foto: H Petersen

Moserne er der mange af, og der er en særlig mange langs det langstrakte bakke drag Køge Ås. Alle er præget af tørvegravning især fra sidste verdenskrig. De fleste er såkaldte eutrofe moser, præget af stor næringstilførsel – dette ses blandt andet ved, at tagrørbevokninger og bevoksninger med høje stauder er dominerende. I tidligere tider var der enge, der benyttedes til græsning og høslæt, men de er nu kun fåtallige.

DN opfordrer til, at der udarbejdes forvaltningsplaner for moserne Valore Mose, Regnemark Mose og Ejby Mose, så der kan genoprettes naturenge i de nu tilgroede mosepartier. Den i 2019 opståede sø i den vestlige ende af Ejby Mose bør registreres som §3 natur. Et udsigtstårn for fugleinteresserede i SV hjørnet af søen ville være formidabelt.

Hvis der konstateres tilførsel af næringsholdigt overfladevand fra de tilstødende marker og bebyggelser, bør dette bringes til ophør; mange af moserne er for tiden i en stærkt eutrofiert tilstand.

Der bør udarbejdes naturfoldere for de tre moseområder, så den besøgende kan finde rundt og læse om de naturoplevelser, der kan fås undervejs på de forskellige årstider. Den anden store å i Køge Kommune er Tryggevejle Å, der løber i en smuk og naturrig dalsænkning, der danner Stevns' vestgrænse.

Dalby Sø med omgivelser er et landskabeligt smukt sammenhængende parti, der bedst opleves fra vejen vest om Dalby Sø. Hér er et rigt fugle- og planteliv, men der var tidligere adgangsforbud langs søbredden på grund af Københavns Vandforsyning (nu Københavns Energi). I Dalby

Skov og dens omgivelser findes blandt andet Sværd-Skovlilje og Stor Pimpinelle. Søen opleves også smukt fra den forladte lergrav i Dalby Skovs østende, hvor der i øvrigt er en fornem overdrevsflora.

Brændemosen er en tilgroet mose med et kor af fuglesang i maj. Mange spændende moseplanter findes hér, blandt andet Løgurt og Seline, og den er god at besøge for krydder- og snapseurtejægeren. Også planter som gul frøstjerne, baldrian og kær-svovlrod forekommer hér. Langs Slimminge Å er flere steder grønne enge – desværre i tilbagegang. Nyd vibernes leg over engene og det rige juliflor langs åen.

Ølsemagle Revle, en barriere-ø med fint fugle- og planteliv. Populært badested!

KYSTNATUREN

Langs Øresundskysten er der yderst værdifuld natur, som kræver opmærksomhed og handling. Habitatområdet Ølsemagle Strand og Stauings Ø er, for de lave klitters vedkommende (prioriterede habitatnaturtyper!), truet af invasion af Rynket Rose, og der bør følges en strategi for dens reduktion/fjernelse. Køge Kommune arbejder med dette og benytter sig bl.a. af erfaringer høstet af Miljøstyrelsen.

Køge Sønderstrand har en meget spændende vegetation, blandt andet med orkideen Ringpletlet Gøgeurt, der er fredet (som alle orkideer i landet) og udpeget som ansvarsart. Strandområdet er også levested for Spidssnudet Frø, og der er gravet 4 vandhuller for at op hjælpe denne bestand. Der er stærkt brug for en forvaltningsplan for også denne del af kommunens værdifulde kystnatur, herunder sikring af kontinuitet af ekstensiv (ikke fodertilskudskrævende) kreaturgræsning.

Ølsemagle revle og Køge Sønderstrand er meget fornemme botaniske lokaliteter med arter som Ringpletlet Gøgeurt, Farve-Vajd, Finger-Lærkespore, Ægbladet Fliglæbe, Rank Vinterkarse og Strand-Kvan.

Orkideen Ringpletlet Gøgeurt - en ansvarsart i vor kommune

§3 NATUREN

Naturbeskyttelseslovens §3 indebærer en indirekte beskyttelse af udpegede naturarealer, idet driftsændringer kun måtte ske efter forudgående tilladelse hos det daværende amt. Den tidligere lokalkomiteé for DN i Skovbo gennemførte i 2006 besigtigelser af en række §3 områder (Roskilde Amts §3 arealer litra nr 101-133) i kommunen, og kunne konstatere, at de næsten alle var i en sørgelig forfatning. Hovedproblemet var tilgroning og overgødsning, som havde medført forsvinden af mange plantearter og de tilhørende dyr. Tidligere værdifuld natur er gennem årene, på trods af §3 'beskyttelsen', således gået tabt.

Den sammenfattende konklusion fra arbejdet 2006 ved DN's lokalkomiteé i Skovbo var:

'Ingen af de i 2006 besøgte steder opnåede bedømmelsen acceptabel. Tværtimod var der en overvægt af enge, der ikke er blevet plejet, og moser, der er groet til. Det falder desværre helt i tråd med den almindelige opfattelse, fagfolk har af naturens aktuelle tilstand i Danmark. Kun et sted sås således Eng-Kabbeleje, som ellers tidligere var en almindelig plante på fugtige arealer. Det er overraskende, at vi ikke engang fandt så iøjnefaldende planter som Tormentil, Hulkravet Kodriver, Eng-Karse og Eng-Nellikerod.

Der var mange steder en overvægt af planter som Stor Nælde, Burresnerre og Ager-Tidsel, givetvis en tegn på for stort indhold af kvælstof i jorden. Dette skyldes formentlig landbrugets brug af gødningsstoffer (udvaskning) og sprøjtning, ikke bare på markerne, men også i randzoner, der får de mere "kræsne" planter til at forsvinde. Dertil kommer den dræning, vandindvinding og tørlægning gennem det sidste århundrede, der har tørlagt mange fugtige områder. Men især tilgroningen og manglende pleje var åbenlys.

Selv om vi skulle have overset et par planter på stederne, også fordi vi kun har haft et besøg i løbet af sommeren og ikke flere, fordelt over længere tidsrum,

En oase i agerlandet: et §3 areal i landbrugslandet nær Lille Ladager

Landskabet fra Valore Hestehave vest for Ejby Skov

ændrer det ikke noget på den samlede status, nemlig at de lysåbne biotoper er så godt som ødelagte eller i uacceptabel tilstand. I hvert fald efter de kriterier, der er blevet afstukket til undersøgelsen.

Engene er overalt i Danmark en truet naturtype, fordi de ikke længere har den betydning, de før i tiden havde for landsbyen. Så er det generelle problem med de alt for mange og store svinefarme, hvor folk især hæfter sig ved lugtgenerne. Disse er imidlertid kun sekundære i forhold til det formentlig største problem: Afdampningen af ammoniak der bliver ført med vinden og fører til alt for store koncentrationer af kvælstof i jorden.

Alt i alt en nedslående oplevelse, der dokumenterer, at hvis der ikke umiddelbart er penge i noget, eller det ikke bliver plejet, får det lov at sejle sin egen sø, eller rettere eng og mose.' Citat slut.

DN opfordrer kommunen til at gennemgå alle §3 områderne og vurdere deres nuværende tilstand for eksempel ved brug af DMU's naturkvalitetsregistrering. Dernæst bør der udarbejdes plejeplaner for alle områderne, så deres naturtilstand kan forbedres, eventuelt helt genoprettes. Også hér kan DN være behjælpelig. Endelig bør der iværksættes et naturovervågningsprogram, der kan belyse udviklingen i §3 områderne og bruges til at fortælle borgerne, hvad de har fået for pengene til naturpleje. Overvågningsdata bør gøres offentligt tilgængelige på kommunens hjemmeside.

Regnemarks mose og Banke; østlige del. Her vokser grådodder!

NATURFREDEDE OMRÅDER I KØGE KOMMUNE

De to vigtigste fredninger i kommunen er de to førromtalte vådområder og deres omgivelser: Regnemarks Mose og Banke samt Valore Mose. Begge områder trænger i høj grad til en kærlig hånd i form af plejeforanstaltninger. Der er aldrig sket den nødvendige opfølgning af fredningerne i form af sammenhængende forvaltningsplaner med regler om græsning (enge og overdrev), høslæt, afdrift af nåleskov med videre. Resultatet er desværre, at områderne i dag har mistet en stor del af deres oprindelige kvalitet; men den kan formentlig genoprettes ved en målrettet indsats, som bør iværksættes snarest. DN opfordrer kommunen til, med udgangspunkt i fredningsdeklarationerne, at udfærdige plejeplaner for de to områder. DN bidrager gerne hertil. Helt konkret ønsker DN at der oprettes fælles græsserlaug i Regnemarks Mose og Banke fredningen. Hele området mangler stort set pleje, og flere af lodsejere har ytret behov for hjælp til afgræsning/pleje af deres områder. Fredningen skrigger nærmest efter pleje.

Én af Sjællands mest fuglerige moser med mange nattergale og sangere, herunder græshoppesanger. Ligger parallelt med åsen, der

Valore Mose og Kløvested Skov set fra højdedraget nord herfor. Lergravshullerne, som er en del af fredningen, ses i forgrunden

hér kaldes Regnemarks Banke og som omfatter værdifulde overdrev med mange lyskrævende plantearter.

Valore mose rummer en spændende flora og fauna. Sjældne planter som orkideer og løgurt træffes hér og i søerne yngler grågås, gråstrubet lappedykker og nogle år endda sortterne. Skoven, der landskabeligt hører sammen med åsen – ligesom de tilstødende morænebakker nord herfor – er præget af en artsrig flora ligeledes med orkideer og andre sjældenheder. Skovsneppe, musvåge og duehøg yngler her.

Køge Ås i profil ved Dyndet. En blottet flodseng fra dødisen for 8-10.000 år siden!

Åsryggen nær Galgebakken og Vittenbjerg

Den snoede vej over Køge Ås på Vittenbjerg
Foto: Helene Vinther Seidler

FORTIDSMINDERNE I KØGE KOMMUNE

Kommunen er begunstiget med en lang række mindesmærker fra stenalder, såsom langdysser og runddysser. Desværre er mange af dem ikke blevet tilset i længere tid og flere er ved at gå i forfald – hvilket er helt uacceptabelt. DN opfordrer kommunen til at gennemgå alle fortidsminder med henblik på at sikre dem og pleje deres umiddelbare omgivelser, så de ikke ødelægges yderligere. Ydermere skal DN opfordre til, at der udarbejdes kort og oplysningsmateriale om vor kommunes fortidsminder til alle borgere, så de kan leve sig ind i og lære om fordums tiders kultur. I Kløvested Skov findes således en stendysse, der er i stærkt forfald.

GEOLOGISKE DANNELSER

Køge Ås

Køge Ås er et langstrakt delvist bortgravet bakkedrag, der består af sand og grus, der for ca. 8000 år siden blev aflejret på bunden af en stærkt strømmende smeltevandsflod under isskjoldet der dengang dækkede store dele af Sjælland. Da isen smeltede bort stod flodbunden tilbage som et højdedrag i landskabet. Køge Ås er Danmarks længste ås, og landevejen fra Ringsted til Køge forløb over lange strækninger på den. Denne vej kan stadig ses ved Humleore. Åsen og dens omgivelser byder på store natur- og landskabsoplevelser, dels på selve åsen med sine sandede, artsrige overdrev, dels i vådområderne, der flankerer åsen på begge sider. Særlig kan fremhæves:

- 1. Regnemarks Mose og Banke.** Én af Sjællands mest fuglerige moser med mange nattergale og andre sangere, herunder græshoppesanger. Ligger parallelt med åsen, der hér kaldes banken og som omfatter værdifulde overdrev med mange lyskrævende plantearter.
- 2. Ravneshave.** Skoven ved Ravneshave er en smuk bøgeskov på mor, udviklet på det gamle flodsand og med smukke engdrag ned mod Køge Å. Forårsfloret er særligt smukt her.
- 3. Vittenbjerg.** En smuk strækning ved Ejby med den gamle snoede vejpassage over åsen og med udsigt mod en blotlagt profil af åsen, fremkommet ved grusgravning. Her forekommer eng-salvie.

I skoven på åsen og dens omgivelser kan man finde sjældne planter som: Kantet Konval, Ægbladet Fliglæbe, Nikkende Flitteraks, Hylster-Guldstjerne og Rank Vinterkarse.

Galgebakken var én af Danmarks fineste botaniske lokaliteter, før den blev gravet bort.

- 4. Den intakte skovdækkede strækning lige vest for Køge** – kaldet Åsen – med fine gamle løvskovspartier og et meget rigt dyre- og planteliv.

Lellinge Grønsand

Lellinge Å (Køge Å) er hjemsted (typelokalitet) for det glauconit-holdige Lellinge Grønsand fra Selandien-perioden for ca. 60 mio år siden. I Lellinge Skovhusvænge ses i åens stejle sider den grønne farve af dette spændende sandholdige lag. Den løbende erosion af åens brinker er en forudsætning for oplevelsen af dette unikke geologiske fænomen, hvorfor vandføringen i åen skal opretholdes (jævnfør bemærkningerne ovenfor om vandindvinding). Stabilisering af åens brinker bør ikke ske. DN skal opfordre til, at der udarbejdes informationsmateriale om denne geologiske formation, der nyder international bevågenhed.

Erosionskrænten ved Køge Å med Lellinge Grønsand

Lellinge Grønsandet fritliggende ved Lellinge Å.
Foto: Helene Vinther Seidler

Tryggevælde Ådal

Denne ådal er en markant erosionsdal, dannet formentlig ved såvel Weichsel isens som selve vandløbets erosion siden isens tilbagetrækning i det delvis meget kalkholdige område. Oplevelsen af dalsænkningen i sin storslåede helhed opnås først og fremmest ved at sikre mod tilgroning, det vil sige opretholde de lysåbne naturtyper.

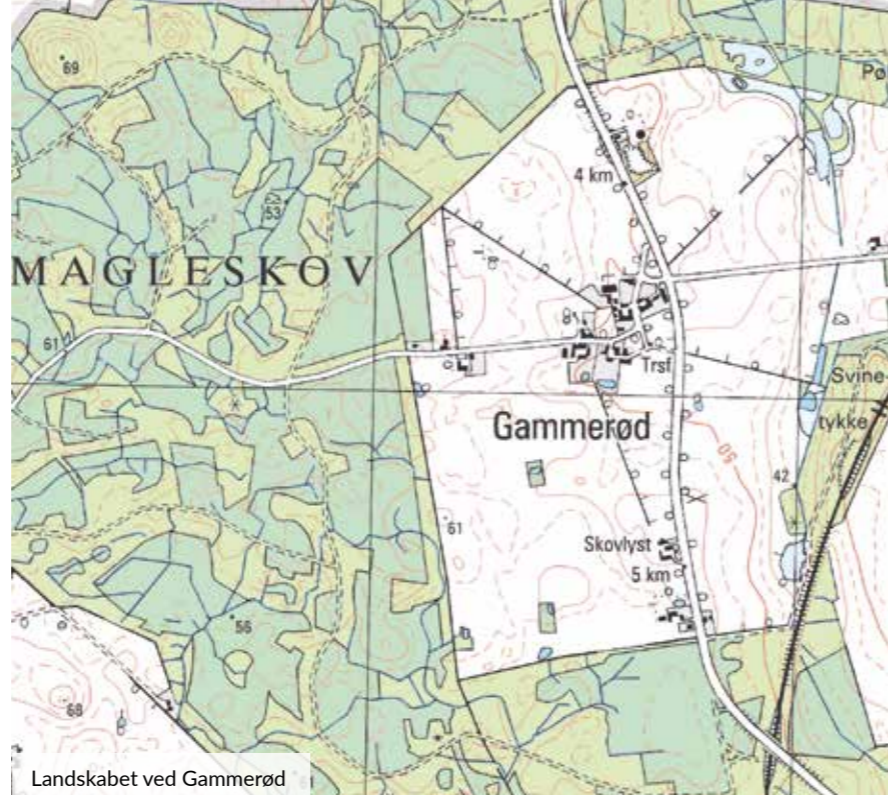
KULTURHISTORIEN I LANDSKABET - SAMSPILLET BY-LAND

Takket være en hidtidig fornuftig planlægningsindsats kan man opleve forskellige udviklingsforløb, som har sat sig tydelige spor i landskabet.

Landsbyerne

Ved Gammerød kan man tydeligt fornemme landsbyens opståen i en skovrydning med tilhørende stjerneudstyknings.

Efternavnet -rød hentyder da også til rydning. Landsbyens historie kan delvis aflæses i landskabet; fortsat velovervejede planlægning vil sikre dette, så det nuværende bebyggelses- og opdyrkningsmønstre opretholdes i sit samspil med den tilhørende Magleskov.

Landskabet ved Gammerød

Lindealleen ind mod Giesegård

Herregårdslandskabet

Herregårdslandskabet opleves blandt andet ved godset Svenstrup med de store marker omgivet af stendiger og de tilstødende skove, der hører til godset. Man ser de store marker vest for Borup samt Enghave og Dyrehave i tilknytning til det smukke gods, hvis hovedbygning er opført i årene 1781-84 i nyklassicistisk stil og er fredet. Godset har siden 1751 været i slægten Neergaards eje og omfatter ca. 2400 ha. Heraf udgøres de 1700 ha af skov, hvilket er hovedparten af kommunens skovområder. De er fortrinsvis beliggende i kommunens nordlige del. I Enghaven og Dyrehaven findes flere meget gamle ege, hvortil der er knyttet et rigt fugle- og insektliv.

Et andet fornemt sjællandsk herregårdslandskab ligger omkring Giesegård. Landskabet afspejler den kulturhistoriske udvikling siden 1668 da gården blev overtaget af Frederik Giese. Ophævelsen af stavnsbåndet i 1788 medførte her en udparcellering af Gørslev til lejemænd, der betalte leje ved at arbejde på godset. Vollerslev, Nyhuse og Nyvang er også oprindeligt sådanne lejemænd-kolonier.

Endelig ligger der det store, og for en stor del fredede (1383 ha) herregårdslandskab omkring Vallø Gods lige syd for Køge samt Gammel Køgegård området (Carlsen-Langes legatstiftelse).

Man bør erindre og respektere regler for færdsel og ophold gældende for offentlige stiftelser, og som stort set svarer til reglerne gældende for statsskovene.

FREMTIDENS UDFORDRINGER

Der skal fra DN's side opfordres til, at fremtidig planlægning sker med skyldig hensyntagen til landskabets særlige karakter, historiske udvikling og biologiske/ geologiske interesser. Nye udstykninger og ny brug af eksisterende bebyggelse bør ske såvel ud fra sådanne hensyn som på baggrund af vurdering af en eventuel ny miljøbelastning.

Der må ikke bebygges eller udstykkes i landsbyerne og i det åbne land uden lokalplaner. Dispensation skal være undtagelser og ved eventuel dispensation herfra skal dette særskilt og udtømmende begrundes.

Miljøtilladelser til landbrug og andre ikke kapitel 5 virksomheder skal begrundes og træffes på baggrund af en analyse af bæredygtighed i nærområdet (herunder også hensyntagen til lugte- og synssansen!) samt fjernområder som kystnære farvande, der ofte lider af iltsvind. Det bliver meget dyrt at føre landbrug 'tilbage', efter man har givet dem en måske uigennemtaent tilladelse, der indebærer øget belastning af omgivelserne med næringsstoffer og pesticider. Udvidelse af husdyrbrug bør derfor underkastes nøje miljøvurdering. Naturen i vor kommune er meget næringsstofbelastet, så alle tiltag, der kan begrænse tilførslen af næringsstoffer som kvælstof- og fosforforbindelser vil gavne naturen. Store lugtgener er forbundet med især svineproduktion, og hér må hensynet til befolkningen veje meget tungt.

Boligområder ved de større byer uden for Køge - i det tidligere Skovbo: Borup og Ejby - er for nylig etableret med nogen hensyntagen til landskabet. Men der er dog gået landskabelige værdier tabt. Det er vigtigt at tænke i landskabelige og geologiske helheder, når udstykninger gennemføres, så værdifulde landskabstræk ikke sløres eller helt ødelægges.

DN opfordrer kommunen til at benytte tidligere udpegninger af interesseområder aktivt i planlægningen så skaderne minimeres. Man bør betænke, at de nye tilflyttere også ønsker smukke omgivelser!

Virksomheder i det åbne land opstartes undertiden i nedlagte landbrugsbygninger. Denne tendens er måske uafvendelig, men DN opfordrer til, at udviklingen følges nøje. Visse skrækkemønstre fra den gamle Skovbo Kommune tjener ikke til efterfølgelse (CB auto ved Vollerslev).

DN ønsker flere græssende dyr i landskabet, helst i forbindelse med økologisk produktion. Græssende dyr skal også anvendes ved naturpleje af halvkulturer som enge og overdrev. Man kan forestille sig en win-win situation: Landmanden tjener gode penge på velsmagende, sundt økologisk kød og mælk, og alle får vi glæde af den store naturrigdom, hvor dyrene græsser!

De nuværende golfbaner i det gamle Skovbo er et godt eksempel til efterfølgelse med offentlige stiforløb og mulighed for ikke-golfspillere for også at opleve landskabet, som banerne er etableret i. Driften af fairways og roughs bør være så nænsom som muligt og helst alene ske ved slåning. Dette vil give mest natur på banerne - og dermed flere oplevelser for såvel spillere som gæster.

Grusgravning er et udbredt fænomen i kommunen, især langs med og på den lange Køge Ås. DN mener, at grusgrave efter ophør af råstofvindning bør henlægges i naturlig succession. En fortsat gravning til specifikke, mindre formål er helt acceptabel ud fra et geologisk og biologisk synspunkt. Derimod vil efterbehandling med muldjord være til større skade end gavn for den spændende biologi, der kommer helt af sig selv på de blotlagte gruspartier. En af kommunens bedste botaniske lokaliteter er området omkring badesøen ved

Dyndet nær Borup. Samtidig er det et utrolig populært udflugtsmål. Denne kombination finder DN er ideel.

Jagtudøvelse kan fint forenes med gode naturoplevelser og en helhjertet indsats for naturbeskyttelse. Men mange former for jagt er desværre ikke forenelig med sikring af naturinteresser. Jagtleje til såkaldte søndagsjægere kan være en pestilens for naturvandrere og ødelæggende for muligheden for at opleve fugle og pattedyr på nært hold. Tilsvarende er en massiv udsætning af ænder og fasaner med tilhørende fodring og den ødelæggende forfølgelse af duehøg og rød glente for at beskytte de udsatte fugle helt uacceptabel. Jagt baseret på den naturlige forekomst af fugle og pattedyr er derimod en veletableret tradition i Danmark. Samarbejde mellem jagtorganisationer og grønne organisationer bør være en selvfølge og kommunen opfordres til at lede dette.

Baltisk Gøgeurt - en ansvarsart i vor kommune

DN'S UDSPIL OM ET GRØNT NETVÆRK: NATURNETTET

I bogen 'Fremtidens natur i Danmark' fremlægger DN et bud på en sammenhængende grøn struktur i Danmark. Ideen er, at arbejdet for naturbeskyttelse, -genopretning og -pleje gives særlig høj prioritet inden for dette netværk. Det betyder ikke, at naturen i Danmark fremover alene skal findes inden for netværket, endsige at der kun er natur og ikke landbrug/skovbrug/bebyggelse inden for netværket. Derimod ligger der i DN's udspil en opfordring til hér at arbejde for økologisk drift af landbrug, naturnær skovdrift (se J. Bo Larsens publikation herom), sikring af høj naturkvalitet på halvkulturrealer (overdrev, heder og enge) samt gennemførelse af naturgenopretningsprojekter. Køge kommunes andel af DN's grønne net fremgår af Figur 2. DN's naturnet i Køge Kommune.

De forslag og opfordringer, som er nævnt ovenfor, bør især nyde fremme inden for DN's grønne netværk.

PRIORITERING AF INDSATSEN PÅ NATUR- OG MILJØOMRÅDET

Højest prioritet bør gives en kortlægning af den nuværende tilstand i vore naturområder og fastlæggelse af deres målsætning – hvilken tilstand er den ønskværdige? Uden et sådant udgangspunkt bliver det umuligt at foretage en planlægning, så en gunstig bevaringstilstand kan opnås og vedligeholdes. Dette indebærer således en kommunal kortlægningsindsats på natur- og miljøområdet og en vedtagelse af målsætninger for kommunens naturområder. Udgangspunktet må være de nationale og regionale tiltag vedrørende kortlægning og målfastsættelse for naturområder i Danmark. DN's afdeling i Køge Kommune bidrager gerne til dette arbejde.

Næsthøjest prioritet bør, efter DN's opfattelse, gives planlægningen af det åbne lands udnyttelse. Udfordringen er at forhindre ødelæggelsen af det unikke danske landskab med dets karakteristiske bosætningsmønstre. Risikoen er i vore dage med den hurtige udvikling, at der bliver ladt hånt om landskabets forudsætninger og baggrund.

Dernæst mener DN, at information om og formidling af vore naturværdier bør have høj prioritet. Den glæde og inspiration, der kan komme fra naturoplevelser, skal være alle borgere til del. Kommunen kan hér – gerne i samarbejde med DN – blive en afgørende faktor. En smuk natur og et rent miljø skaber sunde og kreative mennesker!

Helt konkret betyder dette blandt andet, at kommunen udvider og forbedrer mulighederne for at færdes i det åbne land på stier – til fods, på cykel, til hest m.v. Især vil det være fint med såkaldte 'gå rundt' ruter i det åbne land og omkring vore landsbyer.

Det er vigtigt, at stifortegningen bliver offentlig tilgængelig og skiltes godt.

HVEM ER DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING (DN)?

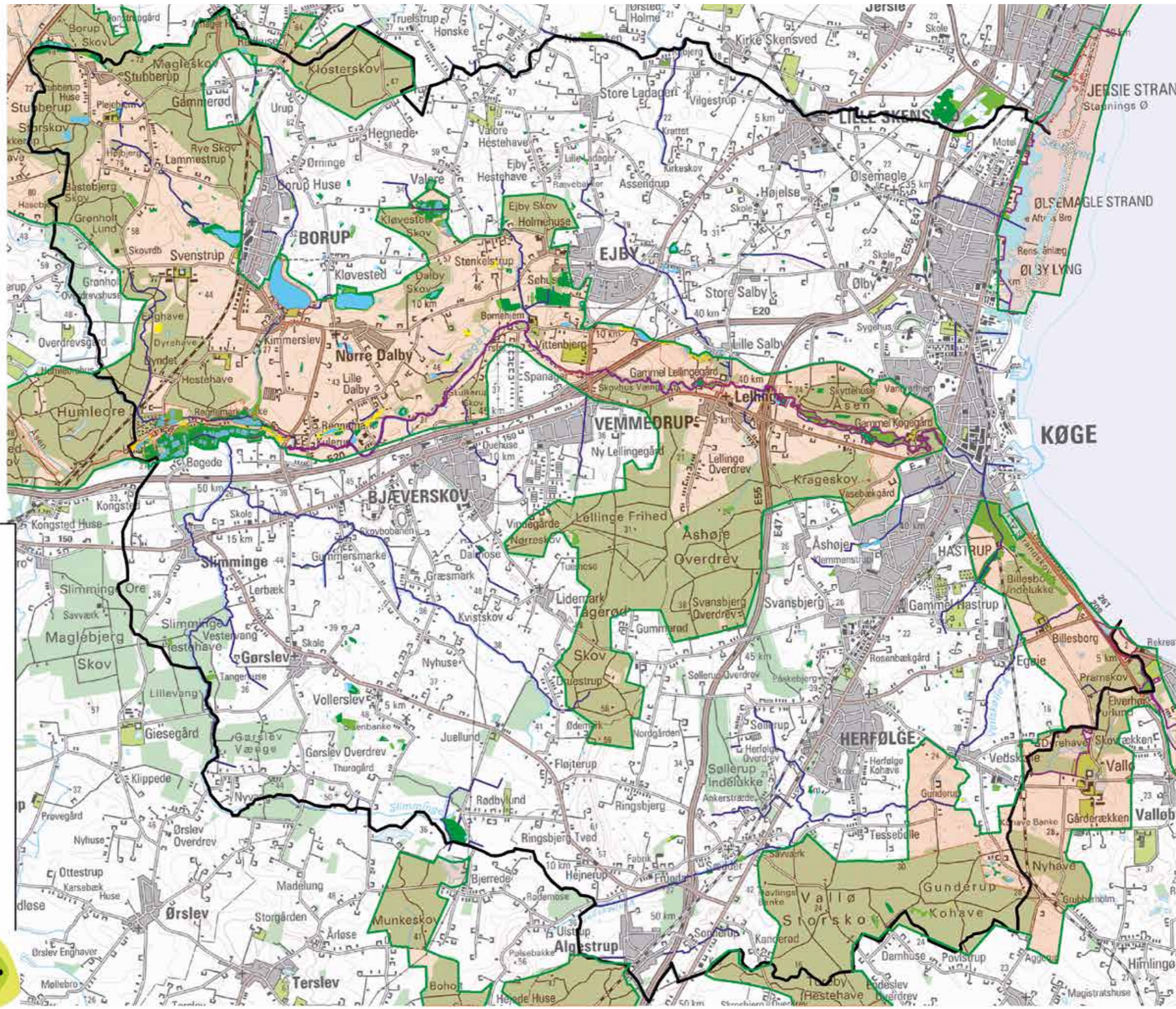
DN er Danmarks største grønne organisation. DN har en god tradition for frugtbart samarbejde med de øvrige grønne organisationer, herunder Friluftsrådet. DN's økonomi hviler helt overvejende på kontingentindtægter fra de 140.000 medlemmer. DN er en upolitisk demokratisk opbygget organisation med afdelinger dækkende hele landet, typisk en afdeling pr kommune. Den daglige ledelse varetages af præsidenten og forretningsudvalget. Repræsentantskabet, der samles 2 gange årligt, er DN's højeste myndighed. Et antal fagmedarbejdere med en direktør i spidsen udgør DN's centrale administration (Masnedøgade 20, 2200 København N), og til DN er knyttet en række ansete videnskabsmænd og -kvinder, der bidrager til sikring af den faglige standard i foreningens virke. DN har flere særlige beføjelser i medfør af love på natur-, miljø- og planområdet, og har således klageret over for en række myndighedsafgørelser. Den mest kendte beføjelse er måske den såkaldte rejsningsret, der betyder at DN som den eneste private forening i Danmark kan rejse fredningssager.

DN har i 2021 ca. 1300 medlemmer i Køge Kommune. DN's bestyrelse i Køge Kommune tæller i 2021 9 medlemmer. Formand er Birgit Mindegaard (Søndre Badevej 4A, 6. tv, 4600 Køge, tlf.: 4040 4778, bm@minris.dk) og næstformand Ib Johnsen (Smedevænget 18, Store Ladager, 4623 Lille Skensved, tlf.: 2825 1404, ibj@bio.ku.dk). De øvrige medlemmer er: Henrik Petersen, Richardt Sonnichsen, Alexander Villao, Susanne Petersen, Kurt Jensen, Charlotte Ralund og Dan Koch.

DN's bestyrelse i Køge ønsker et godt og konstruktivt samarbejde med Køge Kommune fremover. For eksempel vil vi gerne opretholde en tradition med regelmæssige møder med kommunens forvaltning om spørgsmål af gensidig interesse.

Æbleblomst og bi.
Foto: Bente Villumsen

Danmarks Naturfredningsforenings forslag til et sammenhængende naturnetværk i Køge Kommune

- kommunegrænse
- fredet areal
- EF-habitatområde
- §3 arealer
- vandløb
- eng
- sø
- strandeng
- mose
- skov hvor alle vandløb og vandførende grøfter er §3 vandløb
- overdrev
- Danmarks Naturfredningsforenings forslag til naturnet

Danmarks Naturfredningsforening

Udarbejdet af Danmarks Naturfredningsforening 09.07.2007. IJ

Udsnit af Kort & Matrikelstyrelsens kortmateriale er gengivet i henhold til tilladelse G.12-00

Danmarks
Naturfredningsforening

FREMTIDENS NATUR

I KØGE KOMMUNE